

Slovensko
društvo
za preučevanje
18. stoletja

BILTEN

8, 2016

Slovensko
društvo
za preučevanje
18. stoletja

BILTEN

8, 2016

Bilten, št. 8, 2016

Izdajatelj:
Slovensko društvo za preučevanje 18. stoletja

Naslov:
ZRC SAZU, Novi trg 2, 1000 Ljubljana

Urednik:
Miha Preinfalk, Ljubljana

Redakcija te številke je bila zaključena:
23. decembra 2016

Naklada:
40 izvodov

ISSN 1855-8445

Na naslovnici:
Rinaldo v začaranem gozdu, poslikava v slavnostni dvorani
brežiškega gradu, začetek 18. stoletja (foto: Andrej Furlan, © UIFS
ZRC SAZU).

Uvodna beseda

Leto 2016 je bilo za društvo v znamenju baročne glasbe in slikarstva. V okviru širšega mednarodnega raziskovalnega projekta HERA MusMig (Glasbene migracije v zgodnjem novem veku) je namreč Metoda Kokole v sodelovanju z ansamblom za staro glasbo *Musica cubicularis* pripravila zasnovo in izvedbo koncerta arij iz opere *Achille in Sciro/Ahil na Skirosu* neapeljskega skladatelja Giuseppeja Arene (1705–1772). Partiture so se ohranile med muzikalijami, ki so jih po drugi svetovni vojni našli med premoženjem pregnane družine Attems v gradu Slovenska Bistrica in predali v Pokrajinski arhiv Maribor, kjer so še danes. Med 19. in 21. aprilom so se tako zvrstili trije koncerti, in sicer v Ljubljani, Slovenski Bistrici in Brežicah. O koncertu v Slovenski Bistrici je Andrej Hozjan objavil daljši prispevek v časopisu *Večer*, ki ga povzemamo tudi v *Biltenu*. Koncertni del je nadgradila še razstava z naslovom *Imago musicae. Glasba na baročnih poslikavah brežiškega gradu*, ki so jo skupaj s spremno publikacijo (Založba ZRC, 2016) zasnovali Metoda Kokole, Stanko Kokole in Barbara Murovec. Razstavo so otvorili 20. aprila v brežiškem gradu in bo odprta do 16. aprila 2017. Vsi trije avtorji so imeli v začetku septembra za člane društva javno vodstvo po razstavi.

Člani društva smo bili nato še večkrat »na terenu«. V začetku junija nas je najprej Luka Vidmar vodil po stari Ljubljani in nam razkril skrivnosti živahnega literarnega ustvarjanja v 18. stoletju. Konec septembra pa nas je po razstavi o pisalnem pohištvo v Narodnem muzeju Slovenije popeljala njena avtorica Maja Lozar Štamcar. Le dve predavanji sta bili letos »kabinetni«, in sicer eno o slovenskih slovnica 18. stoletja Kozme Ahačiča in drugo o angleškem predromantičnem pesniku Thomasu Grayu in njegovih povezavah z glasbo Metode Kokole.

V iztekajočem letu je bilo društvo kot že nekajkrat do sedaj tudi družbeno aktivno. Na Ministrstvo za kulturo je tako podalo

pobudo za uvrstitev ljubljanskih Križank med spomenike državnega pomena; ministrstvo je pobudi prisluhnilo in ji ugodilo. O tem spomeniku bo v začetku prihajajočega leta izšla tudi monografija, ki se navezuje na lanski simpozij z naslovom *Ljubljanske Križanke: ob tristoletnici dokončanja baročne cerkve Marije Pomočnice*.

Nekatere dejavnosti je društvo izvedlo v okviru dvoletnega programa, ki ga financira Ministrstvo za kulturo RS (JP_KAM 2015–16). Eden takšnih dogodkov je bila udeležba predsednice društva Metoda Kokole na mednarodnem znanstvenem simpoziju v Stavangerju na Norveškem – tam je sodelovala z referatom *Plemiško potovanje po Italiji: neposredna glasbena izkušnja z daljnosežnimi posledicami*.

Ker se v društvu radi navežemo na aktualne obletnice, bomo tej praksi sledili tudi prihodnje leto. Leto 2017 bo namreč v znamenju velike Habsburžanke, vladarice in razsvetljene reformatorke Marije Terezije, saj bo minilo 300 let od njenega rojstva. Častitljivi in pomembni jubilej bo društvo skupaj z Zgodovinskim inštitutom Milka Kosa ZRC SAZU v začetku junija počastilo z dvodnevni mednarodni simpozijem. Otvorili ga bomo s koncertom glasbe, ki je bila blizu vladarici, in s tem opozorili na še en aspekt njene kompleksne osebnosti – velike ljubezni do glasbe, ki jo je ne le poslušala, ampak tudi poustvarjala.

Leto 2017 bo za društvo tudi volilno leto, kar pomeni, da bomo na občnem zboru maja izvolili novo vodstvo in organe društva.

Miha Preinfalk
urednik Biltena

VSEBINA

Povzetki predavanj 2016

Luka Vidmar: Literarna Ljubljana v 18. stoletju (vodstvo po stari Ljubljani)

Metoda Kokole, Stanko Kokole, Barbara Murovec: *Imago musicae*. Glasba na baročnih poslikavah brežiškega gradu (javno vodstvo po medinstitucionalni razstavi, grad Brežice)

Maja Lozar: Pisalno pohištvo na Slovenskem. Zgodbe o lepoti, moči in vrednotah od šestnajstega stoletja do danes (avtorsko vodstvo po osrednji letni razstavi Narodnega muzeja Slovenije)

Kozma Ahačič: Slovnice 18. stoletja na portalu *Slovenske slovnice in pravopisi*

Metoda Kokole: »Sweet music's melting fall [...]«: angleški predromantični pesnik Thomas Gray in glasba

Poročili

Metoda Kokole: Simpozij Mednarodnega muzikološkega društva (IMS), *Music as Art, Artefact and Fact. Music Research in the 21st Century* (1.–6. julij 2016, Stavanger, Norveška)

Andrej Hozjan: Arije grofov Attemsov v bistriškem gradu. Štajerski grofje Attems, ljubitelji in podporniki glasbene umetnosti, in glasba v 18. stoletju

Bibliografija o 18. stoletju na Slovenskem (2011–2015)

UMETNOSTNA ZGODOVINA – domača periodika (zbrala Gašper Cerkovnik in Vesna Kamin Kajfež)

POVZETKI PREDAVANJ 2016

35. predavanje – 3. 6. 2016

Luka Vidmar, *Ljubljana*

Literarna Ljubljana v 18. stoletju

(vodstvo po stari Ljubljani)

Na prehodu po Ljubljani smo odkrivali, kje so bile in kje so še stavbe, v katerih se je odvijalo bogato literarno življenje glavnega mesta vojvodine Kranjske v 18. stoletju. Začeli smo pri Zoisovi palači, ki je bila v zadnjih dveh desetletjih 18. in prvih dveh desetletjih 19. stoletja glavno slovensko literarno središče. Po letu 1780 je začel namreč Zois v njej gostiti in usmerjati Japlja, Kumerdeja in Linharta, pozneje pa Vodnika, Kopitarja, Ravnikarja in mnoge druge. Na Starem trgu smo se spomnili nekdanjega jezuitskega kompleksa, ki je bil v 18. stoletju še vedno eno glavnih literarnih središč Ljubljane. V dvajsetih in tridesetih letih 18. stoletja je v njem živel Jernej Basar, katerega slovenske pridige so privlačile množice. V jezuitski gimnaziji na mestu današnje Fabianijeve dekliške osnovne šole pa se je izšolala tako rekoč vsa kranjska inteligenca 18. stoletja, tudi poznejši pisci Dolničar, Gerbec, Pohlin, Japelj, Linhart, Vodnik in drugi.

Na stičišču med Starim in Novim trgom smo opozorili na dve hiši, zanimivi za literarno zgodovino. Pod Trančo je imel v šestdesetih in sedemdesetih letih 18. stoletja delavnico knjigovez in založnik Lovrenc Bernbacher, ki je leta 1768 založil Pohlinovo *Kraynsko grammatiko*. V bližnji palači je pred sredino 18. stoletja podroben dnevnik, dragocen kulturnozgodovinski vir, pisal gubernijski svétnik Franc Henrik baron Raigersfeld, konec 18. stoletja pa gradivo za literarno zgodovino Kranjske zbiral Jožef Kalasanc ba-

ron Erberg. Na Mestnem trgu smo se ustavili pred hišo, v kateri je v zadnjih dveh desetletjih 18. in v prvem desetletju 19. stoletja delovala založba in knjigarna Viljema Henrika Korna. Pri njem so izšla in bila na prodaj ključna kranjska dela iz časa okrog leta 1800, na primer Linhartova zgodovina, Vodnikova *Velika* in *Mala pratika*, Kopitarjeva slovnica, Hoffova topografija Kranjske, šolske knjige v času Ilirskih provinc, knjigi o babištvu Antona Makovica in mnoge druge knjige.

Nato smo si ogledali nekdanjo Dolničarjevo hišo ob Magistratu, v kateri je živel z družino Janez Gregor Dolničar, mestni notar, kronist in tajnik Akademije združenih in Akademije operozov. Tu je napisal, večinoma v latinščini, svoja dela o zgodovini Ljubljane, ljubljanski stolnici, emonskih napisih, ljubljanskem magistratu in kranjski književnosti. Na drugi strani trga, v škofijski palači, se je javnosti leta 1701 predstavila Akademija operozov. V hiši nasproti prezbiterija ljubljanske stolnice je stanoval prvi predsednik te akademije – ljubljanski stolni prošt Janez Krstnik Prešeren. Kot velik bibliofil je tu zbral številne knjige, kupljene na diplomatskih misijah po Evropi, tudi prepovedane. Tu je napisal več del: nekatera so ostala v rokopisu, nekatera pa so bila objavljena, na primer njegova pesem *Ex nomine omen*. V bližnjem Karlovem kolegiju ali Bogoslovnem semenišču je bila leta 1725 s Prešernovimi knjigami odprta Javna knjižnica, prva javna znanstvena knjižnica na Slovenskem, ki je bila odprta vsem intelektualcem ne glede na stan. Leta 1783 se je v njej na ukaz škofa Herbersteina zbirala komisija za revizijo Japljevega prevoda Svetega pisma.

Samo nekaj korakov naprej smo se ustavili na današnji tržnici, kjer je stal frančiškanski samostan s cerkvijo. V njem je od leta 1778 do 1780 bival kot študent bogoslovja Vodnik, vanj pa se je vrnil leta 1798 kot gimnazijski profesor. Cesar Jožef II. je namreč leta 1788 podržavil samostan in ga dal preurediti v licej. Na mestu cerkve za današnjim Vodnikovim spomenikom je bilo pozidano novo poslopje, kjer je imela prostore tudi Licejska knjižnica. Opozorili

smo še na dve pomembni stavbi v poljanskem predmestju. Pred Kloštrskimi vrati je vodil tiskarno Janez Friderik Eger, ki je imel tiskarski monopol v deželi vse do reforme cenzure Jožefa II. Do konca 18. stoletja je natisnil ključna dela v vojvodini, med njimi Pohlinova in Linhartova dela, npr. *Blumen aus Krain* in *Versuch einer Geschichte von Krain*, Japljev in Kumerdejev prevod Svetega pisma, pesniški almanah *Pisanice*, Vodnikove *Lublanske novice* kot prvi časopis v slovenščini, od leta 1777 pa tudi vse šolske knjige. Na Streliški ulici nedaleč stran je začel leta 1795 zidati hišo Linhart.

Nato smo se sprehodili do današnje Kresije, na mestu katere je stal mestni špital. V tej bolnici je nabiral izkušnje operoz Marko Gerbec, po vsej Evropi sloveč zdravnik in pisec medicinskih knjig in člankov. V istem poslopju je leta 1775 Marija Terezija na pobudo Blaža Kumerdeja ustanovila normalko – strokovno šolo za učitelje. Na poti čez Prešernov trg smo se spomnili, da je v bližini, v najemniškem stanovanju v hiši na mestu secesijske Ljudske posojilnice na Miklošičevi ulici, zadnja leta preživel in umrl Vodnik.

Sprehod smo sklenili v parku Zvezda, kjer smo opozorili na tri danes podrte stavbe. Na mestu nekdanje Šumijeve hiše je stala stara gostilna Pri črnem orlu v Gradišču. Vanjo je Janez Gregor Dolničar postavil Lentula, literarnega junaka iz svojega dela *Bibliotheca Labacensis publica* iz leta 1715. Na mestu parka Zvezde in delno Kongresnega trga je stal kapucinski samostan, v katerem je živel in pridigal Rogerij Ljubljanski, avtor zbirke slovenskih pridig *Palmarium empyreum*. Na mestu današnje Slovenske filharmonije pa je stalo Stanovsko gledališče, prezidano leta 1765 iz stanovske jahalnice. V njem so gostovale potujoče italijanske operne skupine, za katere sta Zois in Linhart v osemdesetih letih 18. stoletja prevajala arije v slovenščino. Iz tega se je rodila zamisel o slovenski komediji: Linhart je po Richterjevi veseloigri priredil *Županovo Micko* in jo leta 1789 tu uprizoril skupaj s prijatelji.

36. predavanje – 10. 9. 2016

Metoda Kokole, Stanko Kokole, Barbara Murovec, Ljubljana

Imago musicae. Glasba na baročnih poslikavah brežiškega gradu

(javno vodstvo po medinstitucionalni razstavi, grad Brežice)

Ignac Marija I. grof Attems (Ljubljana 1652 – Gradec 1732) je leta 1694 postal lastnik renesančnega gradu Brežice in ga v naslednjih letih spremenil v udobno plemiško rezidenco. V prvih dveh desetletjih 18. stoletja je naročil poslikavo slavnostne dvorane, stopnišča in grajske kapele, ki so jo zanj izvedli vodilni štajerski baročni freskanti Frančišek Karel Remb, Johann Caspar Waginger in Franz Ignaz Flurer. V mogočni dvorani sta bila Attems in njegova prva žena Marija Regina, rojena Wurmbbrand, upodobljena kot darežljiva podpornika lepih umetnosti, med njimi glasbe. Številna glasbila pa niso naslikana le v figuralni skupini, ki predstavlja Alegorijo glasbe na stropu slavnostne dvorane, temveč tudi v grlu zrcalnega oboka dvorane, kjer povečini mitološke prizore vsebinsko združuje tema štirih elementov. Glasbeni prizor je del Alegorije zemlje. Obiskovalca brežiškega gradu glasba pozdravi tudi s stropa stopnišča, kjer je naslikan Sluh kot eden petih čutov.

Razstava je urejena v treh prostorih. Prvi je vsebinsko posvečen Attemsovi reprezentaciji moči in darežljivosti. Naročnik poslikav je naslikan kot arhitekt družbenega vzpona družine Attems in podpornik lepih umetnosti. Ignac Marija Attems je od leta 1680 začel zasedati pomembne državne službe v Gradcu, ki so mu omogočile, da je postopno v last pridobil tudi številna gospostva na Spodnjem Štajerskem: Podčetrtek, Štatenberg, kjer je leta 1690 začel graditi novi dvorec, Brežice, Rajhenburg in Slovensko Bistrico. Sočasno z grajenjem ugleda prek državnih služb so pomemben

delež njegovega družbenega vzpona oziroma umestitve v štajerski prostor predstavljale družbene povezave, ki jih je v prvi vrsti ustvaril z obema porokama: leta 1685 z Marijo Regino grofico Wurmbrand in leta 1715 s Kristino Krescencijo grofico Herberstein-Guttenhaag. V svojih arhitekturnih projektih, v katerih je bil udeležen ne le kot naročnik temveč tudi kot arhitekt, je z arhitekturno reprezentacijo uspešno povezal stropne poslikave najpomembnejših grajskih prostorov. V Brežicah je koncept podpore posameznih umetnosti (Slikarstvo, Kiparstvo, Arhitektura, Govorništvo, Astronomija, Glasba in Poezija) predstavljen na celotnem stropu 35 metrov dolge dvonadstropne dvorane. Slavnostno dvorano je v celoti poslikal Frančišek Karel Remb. Na eni od sten je upodobil tudi svoj celopostavni portret. Ob otrocih, ki so nadaljevali njegova prizadevanja, in posestvih je Ignac Marija I. grof Attems zapustil predvsem neprecenljivo arhitekturno in slikarsko dediščino, ki ključno zaznazuje štajerski prostor že več kot tri stoletja. Njegovi dvorni slikarji so ustvarili najvidnejše spomenike štajerskega baroka na slovenskem Štajerskem in učinkovito vizualizirali Attemsovo podporo umetnosti, katere ključni cilj je bila reprezentacija družbene vloge in pomena družine Attems.

Med na stropu dvorane naslikanimi alegorijami je na razstavi izpostavljena Glasba. V času nastanka brežiških poslikav je cvetela posvetna glasba, predvsem inštrumentalna in operna. Poudarjena je priljubljenost glasbene umetnosti med visokim plemstvom. 18. stoletje je čas razcveta in hkrati zatona nekaterih glasbil, na primer raznih oblik lutenj, cinkov, kljunastih flavt itd., in stoletje izpopolnitve drugih glasbil, ki so še danes v rabi, na primer violin. Vseh šest na alegoriji glasbe upodobljenih glasbil je opisanih in vsako je opremljeno še s primerjalno grafično upodobitvijo glasbila, največkrat v rokah glasbenika oz. glasbenice. Dodan je tudi zvočni primer, na katerem slišimo glasbilo v skladbah iz 17. in 18. stoletja. V središču alegorije je orgelski pozitiv, ki je na razstavi zastopan

tudi z glasbilom, ki ga je leta 1745 za cerkev v Zavrču na Štajerskem izdelal slavni orglar Janez Frančišek Janeček.

Povzeta so tudi glasbena prizadevanja treh generacij grofov Attems od treh sinov Ignaca Marije I. dalje. Vsi so bili dobro podkovani v glasbi, sami so muzicirali, ohranili pa sta se celo dve z njihovo družino povezani notni zbirki iz sredine 18. stoletja. Čembalska in komorna dela graških in dunajskih skladateljev (danes hranjena na Ptuj) in zbirka italijanskih opernih arij in instrumentalnih skladb v Mariboru, sta predstavljeni s primeri v vitrini.

Drugi prostor je namenjen predstavitvi poslikav v grlu stropa slavnostne dvorane, posebno prizoru Rinaldo v začaranem gozdu, pri katerem se je za razliko od ostalih, ki upodabljajo znane antične mite, slikar oprl na renesančno literarno predlogo, junaški ep Torquata Tassa *Osvobojeni Jeruzalem*, ki je bil prvič natisnjen leta 1581, in sicer epizodo iz 18. speva, tik pred zadnjim uspešnim obleganjem Jeruzalema. Hrabri vitez se je – tako pripoveduje Tasso – ob zori odpravil na pot. Pričakoval je, da bo že na robu uročene goščave zaznal grozeče grmenje, pred katerim ga je posvaril njegov bojni tovariš Tancredi, ki se je pred časom sam zaman spustil v boj s pošastnimi prikaznimi, skritimi pod košatimi drevesnimi krošnjami. Toda prav nasprotno, ko se gozdu približa Rinaldo, že od daleč zazna prijazno žuborenje potokov, piš prijetnih sapic ter milo ptičje žvrgolenje; in prav zato mu od začudenja za hip zastane korak, nato pa previdno nadaljuje svojo pot. Globlje v hosti spet zasliši mile melodije – šumenje bistre studenčnice se tokrat meša s prepoznavno človeškimi glasovi, s petjem nevidnega zbora in zvenom glasbil. Nazadnje se steza, po kateri je stopal bojevnik, razširi v prostorno jaso, sredi katere kraljuje mogočno mirtovo drevo; Rinaldo obstane in hipno obnemi ob čudežni preobrazbi, ki se odvije pred njegovimi očmi: stotero hrastovih debel se samodejno razpre in iz njih stopijo na plan mične »nimfe«, ki zagodejo in zaplešejo. Rajajoč obkrožajo presenečenega junaka in mu zapojejo dobrodošlico v imenu svoje (sprva še nevidne) gospodarice. Ta se

prikaže šele, ko se ob sladkih zvokih razpre še mirtovo deblo. Vile iz hrastovih debel, ki poseobljajo gozd in – kot *pars pro toto* – celotno zemeljsko vegetacijo, so v Rembovi različici tega pogosto upodobljenega prizora posebej poudarjene skladno s »krovno« tematiko, ki se na tej stranici zrcalnega oboka osredotoča na element Zemlja. V vitrini sta razstavljeni tudi dve starejši tiskani izdaji Tassove pesnitve, ena s konca 17. stoletja in druga, bogato ilustrirana, iz druge polovice 18. stoletja.

Brežiška upodobitev je do neke mere samosvoja, saj je po eni strani upodobljen razširjen inštrumentarij in so nekatera glasbila »posodobljena« in umeščena v glasbeno prakso preloma 17. stoletja, hkrati pa umetnik večslojno sledi pesnikovim besedam in sicer dobesedno ponazori omembo plesa v naslednjem osmercu. Tri vile z antičnimi glasbili v rokah plešejo v nekakšnem krogu, kar bi bila lahko aluzija na vlogo plesa v antiki, ter čutno zapeljevanje junaka Rinalda. Sicer pa še pred tem, na desni strani, junaka najprej pozdravi zvok trobente in piščali, prav tako znanih po svojih zapeljivih zvokih. Na drugi strani plesalk ga končno s svojo blagozvočnostjo zapeljejo še sladki zvoki glasbil in petja, na brežiški poslikavi upodobljeni v obliki skupine treh strunskih glasbil in pevke, ki poje iz lista, torej gre za komponirano glasbo. Osrednje glasbilo tega prostora je razstavljena kopija lutnje, ki je bila izdelana na Dunaju leta 1694 takoj po vojni pa je bila najdena v dvorcu Dornava.

V zadnjem prostoru je predstavljena stropna poslikava glavnega stopnišča, kjer je upodobljenih pet čutov, Sluh s skupino treh figur z glasbili v rokah.

37. predavanje – 23. 9. 2016

Maja Lozar Štamcar, *Ljubljana*

Pisalno pohištvo na Slovenskem. Zgodbe o lepoti, moči in vrednotah od šestnajstega stoletja do danes

(avtorsko vodstvo po osrednji letni razstavi Narodnega muzeja
Slovenije)

Za prvo kulturno- in umetnostnozgodovinsko razstavo pisalnikov pri nas smo izbrali šestdeset izjemnih kosov iz Narodnega muzeja Slovenije in nekaterih drugih slovenskih zbirk. Pisalniki, v katerih se jasno zrcali naša evropska zgodovina, so avtentične priče nekdanjega življenjskega in delovnega okolja, meščanskega npr. v Celju, Kopru in Ljubljani, in plemiškega npr. na gradovih Bled, Dol pri Ljubljani, Gornja Polskava, Hrastovec, Jablje, Križ pri Komendi, Murska Sobota, Ptuj, Stara Loka, Šenek in Škofja Loka. Na vodstvu smo se posebej posvetili pisalnikom dolgega 18. stoletja in kratkega oživetja nekaterih njihovih formalnih in slogovnih prvin v drugi polovici 19. stoletja. Med sprehtodom nas je spremljala glasba, ki so jo poslušali njihovi nekdanji lastniki. Poleg zanimivih podrobnosti o razvoju prevladujočih tipov pisalnikov in umetnostnih slogih, v katerih so se izražali njihovi snovalci (barok, rokoko, klasicizem, novi barok in novi rokoko), uporabljenih materialih in tehnikah izdelave smo razbirali tudi bogastvo pomenov, ki je bilo zajeto v njihovo furnirano, rezljano in grafično okrasje.

Potridentska katoliška cerkev je uporabila že iz antike in zgodnjega krščanstva znano prispodobo *theatrum mundi* (lat. Svet je gledališče). V Rimu nastala baročna umetnost je postavila v žarišče dinamično čustvovanje, razgibanost in razkošni videz. Po zmagi nad Turki leta 1683 pred Dunajem se je v habsburškem imperiju začelo obdobje gospodarskega in kulturnega razcveta. Vladarjem in

cerkvenim veljakom so tudi posvetni plemiči in meščani sledili z novogradnjami in predelavami gradov in mestnih palač ter z vse razkošnejšo notranjo opremo. Čelnice manieristično-zgodnje-baročnih stopnjevanih kabinetnih omaric so redno zasnovane arhitekturno kot pročelja palač, tudi v smislu gledaliških scen. Za vratci s stebri poudarjenih osrednjih portalov se pogosto skrivajo z ogledalci obdani večstrani prostorčki, ki ustvarjajo iluzijo slavnostne dvorane. Ogrodna struktura je bila praviloma poudarjena z (zalomljenimi) okvirji iz profiliranih in nabrazdanih letvic, polnila pa izpolnjena z rezljanim hrustančevjem oziroma vitičevjem. Zlasti v tehniki markerije je prevladalo bujno baročno razgibano akantovje, v katerega so bila vpletena razgibana resnična in domišljajska bitja, polna simbolike. Ob prevladujočih črnih kabinetnih omaricah, ki so jih pogosto poživljali vložki iz slonovine, želvovine in barvitih kamnitih ploščic, so se pojavljale tudi črno-tjave različice. Posebnost so notranjščine, še danes obdane z baročnimi vzorčasto tiskanimi papirnatimi tapetami. Kabinetnim omaricam so se pridružili prvi rezljani in marketirani predalniki s pisalnim zgornjim delom, pisalne mize in za potovanja najprimernejše pisalne kasete.

Ljubljana, prestolnica vojvodine Kranjske, je bila tudi z dobički bližnjega pristaniškega Trsta v znamenju vedno razkošnejšega opremljanja cerkva in palač, pri katerih so sodelovali vodilni domači in italijanski umetniki in umetni obrtniki. Plemstvo je v tekmi z vedno močnejšim meščanstvom tudi na ta način razkazovalo svojo omiko in oliko. Ob kabinetnih omaricah so se uveljavile velike tridelne omare na visokih balustrskih, zavitih ali ukrivljenih nogah in s posebnim pisalnim delom. Proti sredi 18. stoletja je bilo podnožje nadomeščeno s predalnikom, pisalni del se je zapiral z nagnjeno ravno preklopno ploščo. Zgornji del nekaterih omar je bilo po angleškem vzoru zaprt z dvokrilnimi, včasih zastekljenimi in zazrcaljenimi vrati in z dvojnimi ločnim sklepom; beneške omare tega tipa imajo razgibano rezljano in pozlačeno čelo. V našem okolju je bila najpogostejša tabernakeljska omara z omarico z enokril-

nimi vratci med dvema vrstama predalčkov v zgornjem delu. V rabi pa so bili tudi pisalni predalniki, pulti in kasete ter mize vseh vrst. Še vedno je bilo priljubljeno črno in črno-rjavo pohištvo, vedno več pa ga je bilo izdelano v široki paleti naravnih rjavih tonov. Plastični profilirani in nabrazdani zalomljeni letvičasti okvirčki polnil so se umaknili ploskemu furniranemu okrasju na vedno bolj valovitih ali zalomljenih površinah, ki so jih večinoma prekrivali in optično členili umetelno sestavljeni, različno rezani in veliki furnirni listi z okrasjem v tehniki parketerije (geometrijski vzorci). Znotraj svetlih ploskev na temnih podlagah in temnih ploskev na svetlih (it. *chiaro-scuro*), ki so ustvarjale tipično baročno napetost med kontrasti, je bil vodilni okrasni motiv središčno in simetrično (bolj ali manj iluzionistično) zasnovani tračni preplet, ki pomensko izhaja iz vozlov neskončnosti. Domiselno ga lahko dopolnjujejo somerne školjke, akant in cvetje. Pomemben okrasni poudarek je predstavljalo tudi reliefno ali poudarjeno oblikovano okovje.

Proti koncu vladanja varčne in praktične prosvetljene Marije Terezije so v Avstriji na svoj bolj umirjeni način najprej vzljubili lahkotni, vedri in po naravi zgledujoči se sicer francoski »nacionalni« slog rokoko, na katerega je precej vplivala tudi zagledanost v visoko razvite daljnovzhodne kulture. Navduševali so se na primer nad japonskimi lakiranimi kabinetnimi omaricami. Izvorno so bile pisane omare v posnemanju azijskih lakov zloščene z voskom, oljem ali smolo sandarak. Posebnost so bili namesto poslikanega laka v salonih izrezani in na pisalnike nalepljeni grafični listi na lesu in steklu, t. i. *lacca povera*. Med motivi prevladujejo galantne figuralne scene.

V nadaljevanju so izkopavanja rimskih mest Pompejev in Herculaneuma v ozračju racionalizma sprožila nov val navdihovanja pri antični umetnosti, imenovan (novi) klasicizem. Tipične avstrijske in s tem slovenske baročno-rokokojske tabernakelske omare so počivale na nogicah v obliki sploščenih krogel, imele so ravni stranici in konveksno-konkavno razgibano čelnico. Prehod

med spodnjim globljim in zgornjim plitvejšim delom je bil elegantno izpeljan z usločeno vrhnjo ploščo para predalov na obeh straneh nagnjene preklonpe plošče čez pisalni srednji del. Podobne pisalne nastavke imajo tudi predalniki. V zadnji tretjini 18. stoletja pa so krivine skoraj izginile v prid ravnin, nagnjene preklonpe plošče pa so nadomestili togi valjasti ali pregibni rebrasti pokrovi. Poleg kaset in samostojnih pultov so se v splošni rabi v tem času dodobra utrdile pisalne mize. Furniranim ornamentom iz javorovine, slivovega in drugih vrst lesa na podlagah iz običajne orehovine sta se pridružila tudi tropski palisander in mahagoni. Iz koščkov furnirja so bili sestavljeni vrisani okvirji, tračni prepleti, ponekod so dodane še somerne baročne zvezde in školjke, nesomerni rokokojski rokaji in kartuše, pozneje pa drobni in zadržani klasicistični geometrijski liki, najraje medaljoni in ovali, cvetje, vaze in pentlje. Pogosto je bilo sijoče medeninasto okovje bolj ornamentirano kot lesena podlaga.

Z idealiziranjem starih časov se je od sredine 19. stoletja nadaljevalo romantično spogledovanje s preteklostjo. Vedno večji delež strojne izdelave je omogočil močnemu srednjemu sloju, da si je lahko privoščil videz nekdanje elitne stanovanjske opreme. Vsakih nekaj let je nova svetovna razstava prinašala najmodernejše umetnostne smernice s političnimi in gospodarskimi podtoni. Cesar Napoleon III. je na primer po vsej kontinentalni Evropi v sredini stoletja uspešno oglaševal novi francoski barok, rokoko in klasicizem. Sodobni kupci so lahko izbrali dostojanstveno baročno razgibanost, igrivo rokokojsko lahkotnost ali urejeno klasicistično resnobnost. Največkrat pa so na pisalnikih manjših dimenzij, prilagojenih sodobnim potrebam – največkrat pisalne mize – bolj ali manj posrečene kombinacije več slogov. Iz izobilja okrasja izbrani motivi so bili poenostavljeni in povezani v izvirne nove dekorativne sheme. Od nekdanje pomembne simbolne sporočilnosti figuralne, cvetlične, arhitekturne in druge ornamentalne rezbarije in marketerije pa so ostale le še sledi.

38. predavanje – 13. 10. 2016

Kozma Ahačič, Ljubljana

Slovnice 18. stoletja na portalu *Slovenske slovnice in pravopisi*

Leta 2015 je bil objavljen portal *Slovenske slovnice in pravopisi*, ki obsega opise slovenskih slovnice in pravopisov v knjižni ali spletni obliki iz obdobja od 1584 do danes (www.fran.si/slovnice-in-pravopisi). Gre za portal, ki je v prvi vrsti namenjen jezikoslovcem, vendar vsebuje tudi podatke, ki jih lahko dobro uporabljajo drugi raziskovalci posameznih obdobj.

V predavanju so bile predstavljene nekatere skupne značilnosti in tokovi, ki jih lahko spremljamo v slovenskih slovnice od začetka do danes, hkrati pa je bilo orisano stanje slovnicearstva v 18. stoletju, kot ga lahko razberemo iz natisnjenih in nenatisnjenih slovnice.

Predstavljen je bil metajezik slovenskih slovnice, obseg slovnice, kraj prvega natisa, slovnice pa so bile tudi vrstno razvrščene. Na podlagi več kriterijev je bil predstavljen predlog, katere izmed slovenskih slovnice vrednotiti kot temeljne, predstavljena pa je bila tudi vloga posameznih slovnice v razvoju slovnicearstva na Slovenskem.

Posebej so bile izpostavljene slovnice iz 18. stoletja:

1. Prvo skupino slovnice predstavljajo slovnice, ki se v celoti naslanjajo na Bohoričev slovnicearski model – in zato tudi na jezik SPP 16. stoletja. Trenutno stanje v jeziku tako vselej ocenjujejo z vidika tega, »kako mora biti«, z vidika avtoritete, ki jo predstavlja Bohoričeva slovnica. Hipolitova priredba iz leta 1715 se naslanja neposredno na Bohoričevo slovnico. Prinaša kar nekaj avtorskih dodatkov, mnoga mesta pa so izpuščena z mislijo na nove uporabnike

slovnice. Rokopisna slovnica iz leta 1755 je močno skrajšan prepis Hipolitove slovnice, ki je prav tako narejen na precej visoki ravni. V tem prepisu glede na Hipolitovo besedilo sicer ni vsebinsko nič novega. Celovška slovnica iz leta 1758 prinaša precej nekritičen nemški prevod Hipolitove priredbe, ki je še posebej v poglavju o skladnji zelo nekritičen – res kvalitetno pa sta narejena samo uvod in poglavje o pravopisu, ki je tudi najbolj avtorsko. Slovnica iz leta 1758 ne kaže na nikakršno povezavo s slovnico iz leta 1755, kakor se še vedno lahko bere. Za vse tri slovnice lahko rečemo, da prinašajo mnoge nove informacije ter si zato zaslužijo nekoliko natančnejšo obravnavo. To nikakor niso samo nekritični prepisi Bohoričeve slovnice, ampak priredbe, ki s seboj nosijo tudi duh svojega časa.

2. Pohlinova slovnica (1768) glede na predhodne slovnice 18. stoletja pomeni velik prelom. V izvorni in predelani izdaji (1783) je že takoj naletela na kritiko (npr. Matija Čep v *Wiener Diarium*, 1768; Ožbalt Gutsman: *Anmerkungen über die windisch, und krainerische Rechtschreibung*, 1770; Jernej Kopitar v svoji slovnici, 1809) in je bila v javnosti sprejeta izrazito negativno. Kljub temu kaže predvsem predelava iz leta 1783 mnoge kvalitetne rešitve. Neposredno je vplivala na dvojezično slovnico Mihaela Zagajška (1791), posredno pa tudi na obravnavo besedotvorja, skladnje in na oblikovanje pogleda na probleme vokalne redukcije pri Metelku (1825). Kljub Gutsmanovemu odklonilnemu pogledu na Pohlinovo slovnico, lahko opazujemo precejšen vpliv Pohlinove izdaje iz leta 1768 na Gutsmanovo slovnico (1777). Z današnjega vidika predstavlja Pohlinova slovnica pomembno razvojno stopnjo, saj predstavlja prelom z dotedanjo tradicijo Bohoričeve slovnice in prelom z izročilom jezika slovenskih protestantskih piscev. Čeprav so bile posamične rešitve Pohlinove slovnice zavrnjene, pa se mnoge prvič v zgodovini slovenskih slovnice pojavijo prav pri Pohlinu in niso ostale brez odmeva tudi v ostalih slovnica (npr. orodnik kot poseben sklon ter obširen opis sklanjatev, pomenskorazločevalna vloga

samoglasnikov in zapornikov, ločevanje širokih in ozkih e-jev in o-jev, besedotvorje [še posebej v drugi izdaji slovnice], sprožitev vprašanja preнове črkopisa, natančna obravnava zaimkov itd.).

Pohlin se je imel upravičeno za prvega slovničarja kranjskega jezika, saj se je njegov koncept knjižnega jezika bistveno razlikoval od koncepta knjižnega jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, s tem pa tudi s konceptom knjižnega jezika vseh predhodnih slovníc v 18. stoletju. Jezik, ki ga obravnava, pojmuje kot deželni jezik (*Landsprache*), kot jezik vojvodine Kranjske, torej kot (zgolj) kranjski jezik. Svoj koncept je pozneje presešel in na primer leta 1799 izdal delo, namenjeno slovenskim vojakom na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem, prav tako pa so bili njegovi učenci nadaljevalci vseslovenskega knjižnega jezikovnega koncepta.

3. Gutsmanova slovnica (1777) je doživela še pet izdaj (ohranjeni sta 3. iz leta 1799 in 5. iz leta 1829 s pripombami Urbana Jarnika), ki pa se med sabo bistveno ne razlikujejo. Slovnica je vplivala samo na slovnico Mihaela Zagajška, sicer pa je bil močan njen navidezni vpliv: nadaljnji slovničarji jo hvalijo, ker je zavrnila Pohlinove inovacije, nihče pa je ne »upoštevaa« tako, da bi se to dalo tudi preveriti. Pomen slovnice lahko v okviru zgodovine slovenskih slovníc ocenjujemo predvsem v tem, da je kljub kritiki Pohlinove slovnice prevzela nekatere njene dobre nastavke, da je vzpostavila sodobni sistem razvrstitve slovenskih sklonov (odpravila je zvalnik in ločilnik ter Pohlinovemu orodniku dodala še mestnik) ter da je skušala podati sistem enotnega slovenskega jezika, ki bi bil manj »kranjski«, kot je bil Pohlinov. V njej se prvič pojavi tudi teoretično razmejevanje med knjižnim jezikom in narečjem: narečno je za Gutsmana tisto, »kar se sicer loči od splošnega pravila in lepega jezika, pa ne zveni tako slabo, da v večji skupnosti, ki je prevzela takšen način govora ali izgovorjave, ta ne ni mogel veljati.«

4. Zagajškova slovnica (1791) je prva slovenska slovnica, ki kot metajezik uporablja slovenščino. Delo je namreč zasnovano tako, da vzporedno tečeta nemška in slovenska verzija. Pri pisanju

slovnice se je zgledoval neposredno po slovnica Ožbalta Gutsmana (1777) in Marka Pohlina (po izdaji iz leta 1783).

5. Ob natisnjenih slovnica pa velja opozoriti še na dva rokopisa, ki kažeta, da so bile ambicije s pisanjem slovnice v tistem času še bistveno večje. Oba hranijo v NUK-u, slabo raziskana pa sta predvsem zato, ker je raziskovalcev, ki bi bili jezikoslovci in hkrati dobro brali nemško gotico, zelo malo. Prvi je rokopis Blaža Kumerdeja *Versuch eines krainisch-slavischen Grammatik* [Poskus kranjsko-slovanske slovnice] (Celje, 1790, rokopis, NUK, Ms 347). Drugi je rokopis Jurija Japlja *Slavische Sprachlehre* [Slovenska/slovanska slovnica] (rokopis, 1795, NUK, Ms 181).

39. predavanje – 13. 12. 2016

Metoda Kokole, Ljubljana

»Sweet music's melting fall [...]«:¹ angleški predromantični pesnik Thomas Gray in glasba

Ime Thomas Gray (London, 1716 – Cambridge, 1771) je v literarni zgodovini povezano predvsem z *Elegijo, napisano na vaškem pokopališču* s 128 verzi, ki so avtorja iz njegove siceršnje skromne in udobne odmaknjenosti postavili med prvake angleškega pesniškega Parnasa. Pozneje je bil Gray prepoznan kot znanilec romantične sentimentalnosti ter prvak med tako imenovanimi »zagrobnimi pesniki«. Malo pa je znano, da je bil tudi velik ljubitelj glasbe, zbiralec notnega gradiva, pevec in čembalist.

O njegovi ljubezni do glasbe pričajo nekateri odlomki iz njegove bogate korespondence, besede njegovih najbližjih prijateljev, na primer prav tako glasbi predanega Williama Masona, Grayevega prvega življenjepisca, predvsem pa o njegovem glasbenem okusu govori več kot tristo glasbenih rokopisov, ki jih je sam dal zvezati v deset knjig in jih opremil s kazali in opombami, ki so ga spomnile na kraje, kjer je katero od shranjenih glasbenih del slišal, ime pevca, ki mu je bil še posebno všeč, in podobno.

O svojem značaju Gray sam pravi, da je prereven, da bi lahko koga podkupil, preponosen, da bi koga nadlegoval, ni si znal ustvariti bogastva, a zna ljubiti in sovražiti in zato ga imajo za malo čudnega; ni pretirano duhovit, a verjame v Boga. Po položaju in pokojnini ne hrepeni ter cerkev in državo prepušča pristojnim. Kot se da zaslutiti že iz njegove najbolj znane zapuščine nekaj ducatov pesmi, Gray ni bil le pedanten stihotvorec, estet in oblikovni ter ritmični perfekcionista, predan melanholiji, temveč je bil večplastna osebnost

¹ Odlomek iz *Ode for Music* Thomasa Graya.

in je znal biti tudi zelo duhovit. Iz svoje osamljenosti in odmaknjenosti od sveta se je znal tudi prav po angleško ponorčevati. Svoje »ničevosti« (»nothingness«) ni povečeval, saj se je zavedal njene minljivosti in ob njej našel tudi svetle trenutke. Ko ga je zagrabilo malodušje, se je usedel za svoje glasbilo, čembalo plemenitega Fitzwiliama, ki ga je imel v svoji sobi v Cambridgeu, in nanj zaigral menuet ali kako drugo skladbico takrat priljubljenih avtorjev, na primer Johanna Adolfa Hasseja in Geminianija Giacomellija, pozneje pa Carla Philippa Emanuela Bacha.

A italijanska glasba je bila tista, ki jo je gledališču naklonjeni Thomas Gray spoznal že v svojih šolskih in študijskih letih in ji je ostal zvest vse življenje. London je bil takrat namreč ena izmed metropol italijanske opere. Zato ne preseneča, da se je zgražal nad francosko operno glasbo, ki jo je poslušal v Parizu poleti 1739, in ga je glasba, ki ji je bil priča v Italiji v času svojega kavalirskega potovanja (1739–1741), povsem prevzela. O zadnji je nekaj poročal v pismih prijatelju Richardu Westu, največ pa nam o tej ljubezni povedo njegovi tam zbrani glasbeni rokopisi.

Tako po omembah v njegovih pismih kot predvsem iz vsebine njegove glasbene zbirke vemo, da je Thomas Gray začel s sistematičnim zbiranjem glasbenih rokopisov prav v Firencah leta 1740, kar je na treh od 10 vezanih knjig s skupaj 235 glasbenimi deli tudi sam zapisal. Poleg desetih skladb za čembalo in nekaj osamljenih primerov duhovnih del njegovo zbirko predstavljajo operne arije za solo glas; nekaj je tudi duetov in tercetov.

Razen nekaj izjem so vse arije italijanske in predstavljajo priljubljeni repertoar tridesetih in štiridesetih let 18. stoletja, kot so ga po italijanskih središčih, pa tudi v Londonu, peli slavni pevci in pevke, na primer Carlo Broschi – Farinelli, Giovanni Carestini, pa Vittoria Tesi, Francesca Cuzzoni in drugi. Gray si je pri posameznih skladbah včasih poleg avtorjev glasbe zabeležil tudi izvajalce, vloge, ki so jih peli, in naslove oper. Vsi zapisi so v obliki običajnih partitur; največkrat za dve violini in violo v zgornjih treh vrsticah,

pod tem pa zapis za glas ali glasove ter spodaj še inštrumentalni bas oz. basovo linijo, iz katere se je izvajala spremljava na glasbilo s tipkami. Večino arij so zapisali poklicni kopisti, nekaj skladb pa si je prepisal tudi Gray sam.

Iz ohranjenega gradiva v zbirki lahko sklepamo, da je slišal vse štiri predpustne predstave v dveh firenških gledališčih leta 1740; *Catone in Utica* ter *Alessandro nell'Indie* v Teatro della Pergola in *Semiramide riconosciuta* ter *Artaserse* v Teatro Cocomero. Thomas Gray je svoje drage glasbene rokopise sam razvrstil v skupine in jih dal zvezati v že omenjenih 10 knjig. Urejene so deloma vsebinsko. Prvih sedem je namenil skladbam posameznih skladateljev: po dve Johannu Adolfu Hasseju in Leonardu Vinciju in po eno Leonardu Leu, Michelu Finiju in Giovanniju Battisti Pergolesiju. Ostale tri vsebujejo arije različnih avtorjev in so urejene po drugačnih ključih, na primer po skladateljskih »šolah« v deveti knjigi. Glede priljubljenosti posameznih avtorjev pri Grayu poleg Vincija izstopa še Hasse.

Thomas Gray kljub vsemu ni vseh svojih glasbenih rokopisov prinesel iz Italije. V zadnjih treh knjigah je nekaj tudi rokopisov, ki jih je dodal pozneje, po novih glasbenih izkušnjah londonskega življenja v štiridesetih letih in pozneje. V sedmi knjigi, v katero je spravil dela Giovannija Battista Pergolesija, je tako poleg arij ohranjen tudi celoten prepis skladateljve slavne *Stabat Mater* za sopran, alt in godala z generalnim basom. Ena redkih skladb v angleškem jeziku in hkrati tudi edina v Grayevi zbirki ohranjena skladba Georga Friedricha Händla, ki je bil v Londonu in med angleško publiko nasploh zelo znan, je *Hyde me from day's garish eye* iz dela *L'Allegro, il Penseroso ed il Moderato*, ki ga štejemo med posvetne oratorije, a ga je libretist značilno poimenoval »an Ode«, torej oda. Besedilo se naslanja na dve odi Grayevega omiljenega pesnika Johna Miltona.

Grayeva poezija je slovenski prostor dosegla mnogo pozneje kot glasba, ki jo je poslušal, igral in hranil v svoji zbirki, saj smo

prvi prevod *Elegije* dobili šele leta 1838, do danes pa sta bili vsega skupaj prevedeni samo dve pesmi, že imenovana in *Oda ob daljnem pogledu na kolidž Eton*, obe zadnjič v prevodu Janeza Menarta in objavljeni v *Antologiji angleške poezije* v izboru Marjana Strojana leta 1997.

Predavanje je bilo posvečeno tristoletnici rojstva Thomasa Graya, rojenega 26. decembra 1716.

**Simpozij Mednarodnega muzikološkega društva
(IMS), *Music as Art, Artefact and Fact. Music Research
in the 21st Century***

(1.–6. julij 2016, Stavanger, Norveška)

V okviru društvenega programa Kulturna dediščina, ki ga Slovensko društvo za preučevanje 18. stoletja od leta 2015 izvaja s podporo Ministrstva za kulturo, sem se spodaj podpisana v okviru sklopa Mednarodna dejavnost in udeležba na mednarodnih konferencah julija letos z referatom udeležila mednarodnega muzikološkega simpozija *Music as Art, Artefact and Fact. Music Research in the 21st Century (Glasba kot umetnost, vir in dejstvo. Raziskave glasbe v 21. stoletju)*, ki ga je priredilo Mednarodno muzikološko društvo (IMS) skupaj z Univerzo v Stavangerju na Norveškem.

Srečanja se je udeležilo okoli sedemdeset referentov iz vsega sveta iz vseh razvejanih specialističnih področij današnje muzikologije, od predstavnikov historičnih raziskav, etnomuzikologov, filozofov, sociologov in antropologov glasbe, analitikov in kritikov do tehnologov, kar za po svoji naravi interdisciplinarno stroko, kot je muzikologija, seveda ne preseneča. Podobno razvejane so bile tudi predstavljene vsebine in pristopi do raziskovanja glasbe ter ne nazadnje res najraznovrstnejšega razumevanja predlagane širše tematike simpozija, ki je na široko odprl vrata razmišljanjem o glasbi kot umetnosti, artefaktu oz. fizičnih virih in dejstvih, kot jih razne veje stroke razumejo v 21. stoletju. Vsi povzetki so javno dostopni na simpozijskih spletnih straneh.²

Srečanje je trajalo šest dni in predavanja so potekala v treh vzporednih sekcijah. Poleg posameznih referatov so organizatorji priredili tudi osem tako imenovanih panelnih srečanj oziroma okroglih miz z nekaterimi izstopajočimi vprašanji, kot na primer odnos

²https://www.eventogkonferanse.com/conventor/frontend/reg/tOtherPage.csp?pageID=21524&ef_sel_menu=185&eventID=38&eventID=38

med umetniškimi raziskavami in muzikologijo, o odnosu med glasbo, mediji in igro, o vlogi in vplivu prostora in načina poslušanja glasbe ipd. Samo srečanje je, kot se za muzikološki simpozij skoraj spodobi, spremljalo več koncertov, katerih osrednji je bil posvečen prvi sodobni izvedbi dolgo »izgubljenega« violinskega koncerta norveškega skladatelja Johana Halvorsena (1864–1935). Koncert, ki je bil napisan med letoma 1907 in 1909, so po naključju odkrili v okviru zapuščine kanadske violinistke Kathleen Parlow (1890–1963) v Glasbeni knjižnici univerze v Torontu v Kanadi, raziskave, pripravo znanstvenokritične izdaje in prvi novodobni koncert pa so korektno prepustili norveškim kolegom, ki so nalogo v dobrem letu dni odlično opravili. Predstavitve celotnega projekta na enem od skupnih panelov pa priložnostna razstava in koncert kot vrhunec prizadevanj za oživitev tega res dobrega glasbenega dela pozne romantike si velja zapomniti in ga na kakem podobnem primeru tudi posnemati.

Krovni organizator je bilo Mednarodno muzikološko društvo (The International Musicological Society),³ ki je bilo ustanovljeno leta 1927 v Baslu, kjer ima še danes svoj sedež. Je del Mednarodnega sveta za filozofijo in humanistične znanosti (Le Conseil International de la Philosophie et des Sciences Humaines=CIPSH) pri UNESCO. Glavni namen društva je podpora in pospeševanje muzikoloških raziskav v mednarodnem okolju. IMS združuje muzikologe z vsega sveta. V zadnjih letih so se v okviru društva oblikovale razne področne skupine in več vsebinsko zakroženih študijskih skupin, med katerimi na primer »cantus planus« za preučevanje srednjeveškega enoglasja uspešno deluje že nekaj desetletij. Mednarodno muzikološko društvo poleg rednih petletnih kongresov redno prireja tudi mednarodna strokovna srečanja, kot je bilo tudi letošnje v Stavangerju na Norveškem, z zanimivo krovno tematiko o glasbi kot umetnosti, glasbenih virih in dejstvih.

³ <http://ims-international.ch/>

Posebna pozornost srečanja v Stavangerju je bila namenjena raznolikosti in raznovrstnosti pristopov v raziskavah glasbe, ki se izvajajo v zadnjih desetletjih. Tradicionalna ontološka obravnava glasbe kot umetnosti ostaja tudi danes v ospredju in še naprej omogoča nove in nove poti in vsebine za raziskovanje. Prav iz te starejše tradicije se je ohranilo predvsem raziskovanje artefaktov, fizičnih virov, ki pa se ne nanašajo več samo na glasbene rokopise, tiske ali glasbila, temveč vključujejo tudi posnetke in podobne vire, pomembne za preučevanje glasbe in glasbene prakse. Preučevanje virov pogosto odpira tudi širša vprašanja kulturne dediščine, njene percepcije ter vedenja in zavedanja o glasbi. Hitro razvijajoči se načini digitalnega prenašanja zvokov in s tem tudi glasbe odpirajo številna nova vprašanja, povezana s percepcijo in kvaliteto slišane zvoneče glasbe, ki je postala dejstvo. Prav zato so bile tri tematske kategorije, izbrane za srečanje muzikologov v Stavangerju, primerne za vse, ki so jih želeli aplicirati na svoje raziskave, bodisi historične, etnomuzikološke, filozofske, družbene ali pa na primer tudi akustične in tehnološke.

Prispevek podpisane članice SD18 z naslovom *The Grand Tour of Italy: An imminent music experience of a wide-ranging impact* (Plemiško potovanje po Italiji: neposredna glasbena izkušnja z daljnosežnimi posledicami) se je v uvodnem delu posvetil uporabi sodobnih tehnologij in medijev v raziskavah glasbe 18. stoletja in konkretnim primerom analiz opernega repertoarja. Sodobne tehnologije in mediji so predvsem v 21. stoletju precej spremenili, olajšali in pospešili tudi raziskovalno delo v tradicionalni historični muzikološki vedi. Številni javno objavljeni viri nudijo hiter vpogled v gradivo, ki bi ga bilo sicer zelo težko poiskati in pridobiti. Glasbeni viri, kot so na primer slike rokopisov, tiskov ali opernih besedil, so v velikih količinah že digitalizirani in shranjeni v raznih podatkovnih zbirkah na spletišču, kjer so večinoma brezplačno na voljo vsakemu raziskovalcu z znanjem, radovednostjo in raziskovalno domišljijo. Glasbeni viri se preko analize vsebine odpirajo navzven

in pridajajo svoj kamenček v veliki sestavljanke naše evropske glasbene in kulturne dediščine, medtem ko »sveži« zrak, ki zaveje od zunaj in prevetri tudi morda že znano čisto dejstvo (glasbeno vsebino), pogosto odpira nove perspektive in možnosti kontekstualne analize tega istega vira.

V nadaljevanju so bili predstavljeni izsledki raziskave, opravljene tudi s pomočjo novih medijev in sicer primerjalne obravnave dveh konkretnih med seboj povezanih primerov virov iz 18. stoletja. Eden od obeh primerov se neposredno navezuje na kulturno dediščino današnjega slovenskega prostora in je bila zato njegova predstavitev v najširšem svetovnem raziskovalnem okolju pomembna za današnje zavedanje o kvaliteti in pomenu nacionalne kulturne dediščine in njene vpetosti v širši mednarodni prostor. Predstavljeni so bili neposredni in posredni vplivi plemiškega potovanja Ignaca Marije grofa Attemsja po Italiji leta 1738, primerjalno s potovanjem angleškega pesnika Thomasa Graya v letih 1739 do 1741, saj sta oba o svojih vtisih pisala sorodnikom ter oba zbirala glasbena dela, ki sta jih v Italiji slišala. Nekatere glasbene konkordance med obema ohranjenima glasbenima zbirkama so omogočile identifikacije avtorjev in podrobnejšo umestitev nekaterih glasbenih del. Tako je bila prikazana ena od možnih novih poti sodobnih glasbenozgodovinskih raziskav, kar je nedvomno prispevek k razvoju tako muzikološke stroke kot tudi raziskovanja 18. stoletja in evropske glasbene dediščine splošno.

Metoda Kokole

Arije grofov Attemsov v bistriškem gradu. Štajerski grofje Attems, ljubitelji in podporniki glasbene umetnosti, in glasba v 18. stoletju

Prav nevsakdanji dogodek za glasbene sladokusce, zaljubljene v baročne stvaritve, se je zgodil v sredo, 20. aprila, v viteški dvorani gradu Slovenska Bistrica. Ansambel za staro glasbo *Musica cubicularis* (člani iz Slovenije, Hrvaške, VB in Avstrije) z baročnimi glasbili (dve violini, viola, violončelo, čembalo) pod vodstvom Domna Marinčiča, in sopranistki Bernarda Bobro (Slovenija) in Gwendolen Martin (VB) so izvedli baročna glasbena dela iz 18. stoletja. Nič posebnega, bi rekli, a je ta koncert dejansko bil poseben. Prisotno bistriško (in mariborsko) občinstvo je imelo priložnost slišati koncertno izvedbo večine arij iz opere *Achille in Sciro*/Ahil na Skirosu neapeljskega skladatelja Giuseppa Arene (1705–1772) za praizvedbo tega dela v Rimu leta 1738. Za uvod in za glasbene medigre med tremi dejanji pa so zaigrali po en stavek iz skladb prav tako italijanskih baročnih mojstrov Lampugnanija in Duranteja. A zakaj prav tak program in zakaj prav v tem gradu?

Grofje Attems in grad Slovenska Bistrica

Slovenjebistriško mesto ima bogato zgodovino. Njen sestavni del je mestni grad, ki je bil stoletja dolgo sedež premožnega zemljiškega gospostva, katerega lastniki so bili do poznega 16. stoletja vladarji dežele Štajerske Habsburžani, nato pa je po prodaji in več drugih lastnikih prišlo v roke znamenitim in bogatim grofom Attems-Heiligenkreuz/Svetokriškim (po (Sv.) Križu na Krasu), točneje Ignacu Mariji I. Attemsu (1652–1732), začetniku štajerske veje tega rodu. O njegovem premoženju bo dovolj povedati, da je bil tik pred smrtjo lastnik spodnještajerskih gospostev Štatenberg, Podčetrtek, Hartenštajn z uradom Pilštajn, Vurberk, Brestanica in Slovenska Bistrica, živel pa je v lepi lastni palači v Gradcu. Svojim otrokom je

podaril posamične posesti; tako je njegov najstarejši sin Franc Dizma dobil tudi grad in posest Slovenska Bistrica, kamor je že kot otrok občasno prihajal na oddih. Ko se je Francu in ženi Zofiji, roj. grofici Herberstein-Pusterwald, leta 1714 rodil prvorojenec, je seveda dobil dedkovo ime Ignac Marija II. (s polnim imenom *Ignaz Maria Maximillian Dismas Josef Alexander von Attems-Heiligenkreuz*) ali najkrajše Ignac, ter si kasneje, že kot poročen, za eno od stalnejših bivališč, ob Gradcu in pozneje še Dunaju izbral prav ta grad. Tu je zasnoval svojo »bistriško« grofovsko vejo Attemsov in med drugim temeljito baročno prenovil grajska poslopja.

Ljubitelji in podporniki vseh umetnosti

Izjemno bogastvo, v največji meri sicer pridobljeno iz rok in znoja množice svojih podložnikov, je tem in naslednjim generacijam grofov Attemsov omogočilo lagodno življenje, med drugim tudi razna daljša potovanja, nakupe slik, glasbil, kiparskih, literarnih in glasbenih del ... Ignac Marija II. je svoje kavalirsko (danes bi temu rekli »maturantsko«) potovanje opravil v slogu običajev tedanjih najvišjih plemičev. Po zaključku kar težavnega šolanja ga je oče dvajsetletnega, z njemu primernim spremstvom, poslal na kar štiriletno potepanje po Evropi od nemških in čeških dežel do Brabanta in Flandrije, katerega zaključek je nujno bil Rim, sedež papeža, rimske kurije in vseh lepih umetnosti. S potovanja je bolj ali manj redno pisal očetu domov v Gradec. V pismih omenja tudi dogodke in zanimivosti, povezane z glasbo. Kot amaterski glasbenik je Ignac dobro igral vsaj prečno flavto in bil naročnik številnih glasbenih prepisov, medtem ko je bila njegova soproga Marija Jožefa sopranistka, ki se je zelo verjetno sama spremljala na glasbilu s tipkami. Leta 1762 se je v bistriškem gradu nahajal nov klavikord (manjše glasbilo s tipkami).

Med muzikalijami, ki so jih po drugi svetovni vojni našli med premoženjem pregnane družine Attems v gradu in predali v

Pokrajinski arhiv Maribor, kjer so še danes, je bilo tudi več arij iz opere *Ahil na Skirosu*.

Ahil na Skirosu iz Rima v Gradec

»Predvčerajšnjim se je odprlo gledališče Argentina, kjer uprizarjajo komedije. Je zelo čudovito, tudi kostumi so v redu, a komedije same niso nič v primerjavi s tistimi v Parizu. Naslednji ponedeljek se začne opera v gledališču Alibert. Imenuje se *Ahil na Skirosu*; zgodba in besedilo sta ista kot v predstavi za poroko nadvojvodinje na Dunaju. Glasba pa je tu spremenjena. V drugi polovici Karnevala bo verjetno na sporedu še ena [opera].« Takole je o dogajanju v rimskem gledališkem svetu svojemu očetu kmalu po prihodu v Rim 4. januarja 1738 zapisal Ignac. Predstave se še niti niso začele, a glas o novi operi *Ahil na Skirosu* skladatelja Giuseppa Arene se je že širil med rimsko visoko družbo. Ob ogledu ga je delo tako navdušilo, da si je naročil ustrezne prepise prav vseh slišanih rimskih arij, in jih za spomin skupaj s polno torbo drugih glasbenih rokopisov prinesel domov, kjer so postali del družinskega glasbenega arhiva. Glasbene arhive Attemsov poznamo tako z bistriškega gradu in iz Dornave.

Izvirno besedilo opere *Achille in Sciro* je napisal dunajski dvorni pesnik Pietro Metastasio posebej za poroko nadvojvodinje Marije Terezije, naše poznejše vladarice (prihodnje leto bo 300-letnica njenega rojstva!), s Francem Štefanom Lorenskim/Lotarinškim, poznejšim svetorimskim cesarjem, februarja 1736 na Dunaju. Za takratno izvedbo ga je uglasbil dvorni skladatelj Antonio Caldara. V zgodbi, ki je vzeta iz kompleksa starogrških legend o trojanski vojni (vrhunec le-teh predstavlja znamenita Iliada), Grki, neuspešni pred Trojo, obupno iščejo mladega grškega junaka Ahila, brez katerega po prerokbi ne morejo osvojiti mesta. Zviti junak Odisej ob obisku kralja Likomeda na otoku Skiros, kamor se je prišel prepričat, ali je Ahil res na tem otoku, prepozna med kraljevimi hčerami v dekle preoblečenega Ahila. Z zvijačo ga premami, da zavihti meč.

Ahil, ki je zaljubljen v kraljevo hčerko Dejdamejo, je razpet med željo po vojaški slavi in herojstvih, in ljubeznijo. Kljub jezi in očitkom ljubljene Dejdameje zmaga prvo. Kralj Likomed pri tem pomaga z rešitvijo, da se tik pred Ahilovim odhodom poročita, kar omogoči srečen konec operne zgodbe.

Obe glavni vloži so v tedanjih izvedbah peli najboljši pevci – kastrati (skopljenci), ki so premogli še malce večji glasovni obseg kot pevke.

Izvedba izvornikov *Ahila na Skirosu* v letu 2016

Do danes so se ohranile štiri arije te rimske izvedbe ter duet Ahila in Dejdameje; skupaj z ostalimi, ki so prevzete iz edine še ohranjene kompletne operne partiture (sedaj hranjena v Berlinu), je bilo pripravljeno gradivo za prvo moderno izvedbo opere leta 2016 v Ljubljani, Slovenski Bistrici in Brežicah. V okviru širšega mednarodnega raziskovalnega projekta HERA MusMig (Glasbene migracije v zgodnjem novem veku) je zasnovano in izvedbo koncerta, ter še spremljajoče razstave o Attemsih in njihovi glasbeni dejavnosti, od koder povzemam tudi del zgoraj zapisanega, pripravila doc. dr. Metoda Kokole, znanstvena svetnica in predstojnica Muzikološkega inštituta ZRC SAZU v Ljubljani. Koncertu *Arije iz arhiva grofov Attems v Slovenski Bistrici*, enkratni zvočni predstavitvi izvornih partitur, glasov in glasbil, je v čudoviti, posebej za to glasbo idealni dvorani bistriškega gradu hkrati z voditeljico projekta dr. Kokole med občinstvom prisostvovalo tudi več članov družine Attems, ki, enako kot ostali, niso skrivali navdušenja nad dogodkom.

Andrej Hozjan

BIBLIOGRAFIJA O 18. STOLETJU NA SLOVENSKEM (2011–2015)

UMETNOSTNA ZGODOVINA – domača periodika (zbrala Gašper Cerkovnik in Vesna Kamin Kajfež)

ZBORNİK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO

Damir Tulić: Prilozi za Bernarda Tabacca i nota za Giovannija Toschinija i Francesca Cabiancu. *Zbornik za umetnostno zgodovino (N. vrsta)*, 2011, 47, str. 98–119.

Stanko Kokole: Bellorijeva bronasta statueta sedečega Merkurja v ilustriranih starinoslovnih tiskih do leta 1757 in marmorni Narcis Francesca Robbe. *Zbornik za umetnostno zgodovino (N. vrsta)*, 2011, 47, str. 218–237.

Mateja Neža Sitar: Beneški slikar Paolo Rossini in njegova slika Križani z Magdaleno iz Podružnične cerkve sv. Treh kraljev na Brunku. *Zbornik za umetnostno zgodovino (N. vrsta)*, 2011, 47, str. 238–261.

Vesna Kamin Kajfež, Gregor Pobežin: Koprski škof Paolo Naldini (1632–1713), njegova oporoka in njegovo zadnje počivališče v cerkvi sv. Blaža v Kopru. *Zbornik za umetnostno zgodovino (N. vrsta)*, 2012, 48, str. 67–91.

Tina Košak: Italijanski komedijanti v Prekmurju: razposajena družba Jana Abela Wassenbergha st. in likovni vir zanjo. *Zbornik za umetnostno zgodovino (N. vrsta)*, 2012, 48, str. 93–107.

Damir Tulić: Per un recupero artistico della chiesa scomparsa dei Servi a Venezia: un Giovanni Marchiori ritrovato e l'altare della Cappella dei Lucchesi. *Zbornik za umetnostno zgodovino (N. vrsta)*, 2012, 48, str. 109–122.

Maja Lozar Štamcar: Svobodne umetnosti Jacoba Amigonija, lepljenka in slika na steklo iz Strahlove zbirke v Narodnem mu-

zeju Slovenije. *Zbornik za umetnostno zgodovino (N. vrsta)*, 2012, 48, str. 125–151.

Maichol Clemente, Tommaso Rues: contributo al catalogo. *Zbornik za umetnostno zgodovino (N. vrsta)*, 2013, 49, str. 73–92.

Massimo de Grassi: Un Crocifisso inedito di Balthasar Permoser. *Zbornik za umetnostno zgodovino (N. vrsta)*, 2013, 49, str. 95–108.

Mateja Kos: »Napoleoniana« v Narodnem muzeju Slovenije. *Zbornik za umetnostno zgodovino (N. vrsta)*, 2013, 49, str. 111–134.

Enrico Lucchese: Precisazioni per Nicola Grassi e Giovanni Visentin, allievi di Nicolò Cassana. *Zbornik za umetnostno zgodovino (N. vrsta)*, 2014, 50, str. 129–144.

Katra Meke: Slikarska zbirka Ignaca Marije grofa Attemsa. *Zbornik za umetnostno zgodovino (N. vrsta)*, 2014, 50, str. 81–128.

Fabien Benuzzi: Una segnalazione per Angelo De Putti. *Zbornik za umetnostno zgodovino (N. vrsta)*, 2014, 50, str. 67–80.

Enrico Lucchese: Il pittore del Settecento veneziano Nicola Grassi e il suo raggio d'influenza fuori dai confini della Repubblica di San Marco. *Zbornik za umetnostno zgodovino (N. vrsta)*, 2015, 51, str. 73–92.

ACTA HISTORIAE ARTIS SLOVENICA

Martin Mádl: Between Meditation and Propaganda. Explicit and Implicit Religious Imagery in Baroque Ceiling Painting. *Acta historiae artis Slovenica: Baroque Ceiling Painting. Public and Private Devotion in the Towns of Central Europe and Northern Italy*, 2011, 16/1–2, str. 11–28.

Manfred Koller: Ceiling Painting Techniques around 1700. Questions of Economy, Durability and Function. *Acta historiae artis Slovenica: Baroque Ceiling Painting. Public and Private Devotion in the Towns of Central Europe and Northern Italy*, 2011, 16/1–2, str. 29–44.

Ana Lavrič: The Iconography of Saints in Baroque Ljubljana. Per imagines ... sanctos, quorum illae similitudinem gerunt, veneremur. *Acta historiae artis Slovenica: Baroque Ceiling Painting. Public and Private Devotion in the Towns of Central Europe and Northern Italy*, 2011, 16/1–2, str. 45–70.

Giuseppina Raggi: Collegare la terra al cielo. La quadratura come "architettura dinamica" dell'anima. *Acta historiae artis Slovenica: Baroque Ceiling Painting. Public and Private Devotion in the Towns of Central Europe and Northern Italy*, 2011, 16/1–2, str. 103–116.

Julian Blunk: Der Maler und sein himmlisches Pendant. Andrea Pozzos „Selbstreflexionen“ in Sant'Ignazio. *Acta historiae artis Slovenica: Baroque Ceiling Painting. Public and Private Devotion in the Towns of Central Europe and Northern Italy*, 2011, 16/1–2, str. 127–142.

Marinella Pigozzi: Decorazione e devozione nell'Oratorio del Serraglio a San Secondo Parmense. L'architettura virtuale di Ferdinando Galli Bibiena per l'Assunzione della Vergine. *Acta historiae artis Slovenica: Baroque Ceiling Painting. Public and Private Devotion in the Towns of Central Europe and Northern Italy*, 2011, 16/1–2, str. 143–156.

Erika Giuliani: Gioacchino Pizzoli (1651–1733). L'eco della tradizione. *Acta historiae artis Slovenica: Baroque Ceiling Painting. Public and Private Devotion in the Towns of Central Europe and Northern Italy*, 2011, 16/1–2, str. 157–166.

Jozef Medvecký: Praecursor Domini. Der Gewölbefresken-Zyklus in der Universitätskirche des hl. Johannes des Täufers in Trnava (1700) und die Frage nach ihrer Urheberschaft. *Acta historiae artis Slovenica: Baroque Ceiling Painting. Public and Private Devotion in the Towns of Central Europe and Northern Italy*, 2011, 16/1–2, str. 167–180.

Michaela Šeferisová Loudová: Wandmalerei um 1700 in der Stadt Jihlava (Iglau). Bürger als Mäzene, Bürger als Publikum. *Acta*

historiae artis Slovenica: Baroque Ceiling Painting. Public and Private Devotion in the Towns of Central Europe and Northern Italy, 2011, 16/1–2, str. 181–194.

Gabriele Schmid: Contemplatio und actio. Die Fresken der Ursulinenkirche zu Straubing als Bildungseinrichtungen. *Acta historiae artis Slovenica: Baroque Ceiling Painting. Public and Private Devotion in the Towns of Central Europe and Northern Italy*, 2011, 16/1–2, str. 195–208.

Steffi Roettgen: Imperium sine fine dedit. Kaiser-Ikonographie am Abend des Barock Zur malerischen Ausstattung der Villa Poggio Imperiale in Florenz unter Großherzog Pietro Leopoldo von Toskana (1768–1778). *Acta historiae artis Slovenica: Baroque Ceiling Painting. Public and Private Devotion in the Towns of Central Europe and Northern Italy*, 2011, 16/1–2, str. 209–236.

János Jernyei-Kiss: Die performative Kraft der Deckenmalerei. Religiöse Erfahrung und Bildrhetorik im Spätwerk von Maulbertsch. *Acta historiae artis Slovenica: Baroque Ceiling Painting. Public and Private Devotion in the Towns of Central Europe and Northern Italy*, 2011, 16/1–2, str. 237–248.

Ana Lavrič: Oprema cerkve in samostana bosonogih avguštincev v Ljubljani. *Acta historiae artis Slovenica*, 2012, 17/1, str. 21–55.

Barbara Murovec: Teologija podobe. O treh Flurerjevih ol-tarnih slikah v cerkvi sv. Petra v Malečniku. *Acta historiae artis Slovenica*, 2012, 17/1, str. 57–74.

Ana Lavrič: Prispevek k stavbni zgodovini samostana in cerkve bosonogih avguštincev v Ljubljani. *Acta historiae artis Slovenica: Samostanska umetnost*, 2012, 17/2, str. 103–136.

Tina Košak: Slikarske zbirke grofov Herberstein. Zbirka Erazma Friderika grofa Herbersteina v gradu Hrastovec in v Gradcu. *Acta historiae artis Slovenica*, 2014, 19/1, str. 53–91, 208.

Helena Seražin: Kočevski grad v listinah arhiva knezov Auersperg. *Acta historiae artis Slovenica*, 2014, 19/2, str. 7–44, 233.

Ana Lavrič: Zgodovinska in umetnostna dediščina frančiškanskih bratovščin. *Acta historiae artis Slovenica*, 2014, 19/2, str. 95–122, 231.

Mateja Kos: Okrasni motivi na britanski keramiki s pretiskom in zbirka Narodnega muzeja Slovenije. *Acta historiae artis Slovenica*, 2014, 19/2, str. 185–195, 197–208, 230–231.

Ana Lavrič: Portretna galerija lavantinskih škofov. *Acta historiae artis Slovenica*, 2015, 20/1, str. 11–96.

Tina Košak: Slikarske zbirke grofov Herberstein. Zbirki Janeza Ernesta I. in Janeza Ernesta II. v Gradcu in gradu Hrasovec. *Acta historiae artis Slovenica*, 2015, 20/1, str. 97–136.

Mirjana Repanić-Braun: Hoc protegente securā stat inclita urbs Esseek. On the Commission Circumstances and Authorship of the Plague Column in Osijek. *Acta historiae artis Slovenica*, 2015, 20/1, str. 139–153.

Tanja Martelanc: Arhitekturni traktat beneškega kapucina Antonia da Pordenone in njegov vpliv na kapucinsko arhitekturo srednje Evrope. Primer nekdanjega kapucinskega samostana na Ptuj. *Acta historiae artis Slovenica*, 2015, 20/2, str. 31–56, 154–155.

Ana Lavrič: Loški glavar Jožef Anton Evzebij Halden in Reslfeldova slika sv. Ane pri loških kapucinih. *Acta historiae artis Slovenica*, 2015, 20/2, str. 95–109, 154.

VARSTVO SPOMENIKOV

Anka Batič, Tamara Trček Pečak, Andrej Mohar, Vincenc Butala: Ugotavljanje stopnje ogroženosti slik na platnu v cerkvi sv. Janeza Krstnika v Ajdovščini. *Varstvo spomenikov*, 2014, 47–48, str. 262–277.

ARGO. ČASOPIS SLOVENSКИH MUZEJEV

Izidor Janžekovič: Elginova zbirka. Repatriacija in univerzalni muzeji. *Argo*, 2015, 58/2, str. 36–57.

UMETNOSTNA KRONIKA

Helena Seražin: Kočevske zdrahe ali kako se je zidala nova cerkev v Nemški Loki. Patronat Henrika kneza Auersperga (1697–1783). *Umetnostna kronika*, 2011, 30, str. 22–34.

Simona Kostanjšek Brglez: Oprema cerkve žalostne Matere božje v Slovenski Bistrici in kipar Franc Krištof Reiss. *Umetnostna kronika*, 2011, 31, str. 3–10.

Tina Košak: Recepcija nizozemskega konjeniškega žanra v srednjeevropskem slikarstvu. Vpliv Wouwermanovih del na Dallingerjeve upodobitve roparskih napadov. *Umetnostna kronika*, 2011, 32, str. 3–13.

Simona Kostanjšek Brglez: »Bogu v čast ponovično«. O poslikavah prezbiterija podružnične cerkve sv. Treh kraljev v Ješovcu. *Umetnostna kronika*, 2012, 34, str. 3–5.

Uroš Lubej: Avtoportret Giulia Quaglia z ženo iz leta 1695. *Umetnostna kronika*, 2012, 35, str. 5–10.

Ana Lavrič: Bergantova slika Marije snežne spet med nami. *Umetnostna kronika*, 2012, 36, str. 3–8.

Ana Lavrič: Mariborski sv. Alojzij Josefa Tunnerja kot zavetnik znanosti in študirajoče mladine. *Umetnostna kronika*, 2014, 42, str. 3–13.

Marta Triler: Cikel slik o življenju sv. Ane v Uršulinskem samostanu v Ljubljani. *Umetnostna kronika*, 2015, 46, str. 3–13.

KRONIKA. ČASOPIS ZA SLOVENSKO KRAJEVNO ZGODOVINO

Ana Lavrič: Cerkev sv. Rozalije na ljubljanskem Gradu. *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 2011, 59/2, str. 231–246.

Ana Lavrič: Ljubljanska cerkev sv. Krištofa za Bežigradom. *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 2012, 60/1, str. 7–22.

Maja Lozar Štamcar: Grad kot plemiško bivališče. *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 2012, 60/3, str. 509–524.

Anja Dular: Grajske knjižnice na Slovenskem. *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 2012, 60/3, str. 525–538.

Ines Unetič: Nekdanje vloge in funkcije grajskega okrasnega vrta v vsakdanu družbe in posameznika. *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 2012, 60/3, str. 539–554.

Tina Košak: Slikarske zbirke v slovenskih gradovih. Pogled skozi »Steletov objektiv«. *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 2012, 60/3, str. 583–598.

Ana Lavrič, Blaž Resman: Marija Pomagaj na Slovenskem. Layerjeva slika, njene predhodnice in naslednice. *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 2014, 62/2, str. 233–254.

Ines Unetič: Skica dveh oblikovanih vrtov na kranjskem bregu Save v 18. in 19. stoletju. *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 2015, 63/2, str. 277–286.

BILTEN SLOVENSKEGA UMETNOSTNOZGODOVINSKEGA DRUŠTVA

Vesna Kamin Kajfež: Novi Ambrogio Bon v Piranu?. *Bilten SUZD*, 2011, 12–13 (april–junij)
(<http://www.suzd.si/bilten/arhiv/bilten-suzd-1213-2011/97-raziskave/296-vesna-kamin-kajfe-novi-ambrogio-bon-v-piranu>)

Gašper Cerkovnik, Janez Rus: Bakrorezna ploščica za božjepotno podobico z blejsko otoško Marijo. *Bilten SUZD*, 2011, 14 (oktober)

(<http://www.suzd.si/bilten/arhiv/bilten-suzd-14-2011/107-raziskave/324-gasper-cerkovnik-janez-rus-bakrorezna-ploscica-za-bozjepotno-podobico-z-blejsko-otosko-marijo>)

Silvija Žnidar: Portret Marije Terezije v Narodni galeriji v Ljubljani Martina van Meytensa ml.: datacija in interpretacija. *Bilten SUZD*, 2011, 15 (december)

(<http://www.suzd.si/bilten/arhiv/bilten-suzd-15-2011/114-raziskave/357-silvija-znidar-portret-marije-terezije-v-narodni-galeriji-v-ljubljani-martina-van-meytensa-ml-datacija-in-interpretacija>)

Vesna Kamin Kajfež, Igor Weigl: Prispevki k delu piranskega kamnoseka Gaspara Albertinija ter kamnoseka in kiparja Giovannija Battiste Bettinija iz Portogruara. *Bilten SUZD*, 2012, 16 (februar)

(<http://www.suzd.si/bilten/arhiv/bilten-suzd-16-2012/120-raziskave/367-vesna-kamin-kajfez-igor-weigl-prispevki-k-delu-piranskega-kamnoseka-gaspara-albertinija-ter-kamnoseka-in-kiparja-giovannija-battiste-bettinija-iz-portogruara>)

Vesna Kamin Kajfež: Koprski škof Paolo Naldini in njegovi trije portreti. *Bilten SUZD*, 2012, 20 (december)

(<http://www.suzd.si/bilten/arhiv/bilten-suzd-20-2012/136-raziskave/411-vesna-kamin-kajfe-koprski-skof-paolo-naldini-in-njegovi-trije-portreti>)

Gašper Cerkovnik: Nekaj opazanj o treh baročnih bitkah v slikarski zbirki Narodnega muzeja Slovenije. *Bilten SUZD*, 2013, 24–25 (oktober-december)

(<http://www.suzd.si/bilten/arhiv/bilten-suzd-24-25-2013/150-raziskave/448-gasper-cerkovnik-nekaj-opazanj-o-treh-barocnih-bitkah-v-slikarski-zbirki-narodnega-muzeja-slovenije>)

ANNALES. ANALI ZA ISTRSKE IN MEDITERANSKE ŠTUDIJE. SERIES HISTORIA ET SOCIOLOGIA

Massimo de Grassi: Scultori veneti in Istria: la bottega dei GropPELLI. *Annales. Anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia*, 2012, 22/1, str. 1–14.

Salvator Žitko: Nekdanji slikarski dekor stopnišča palače markizov Gravisi-Barbabanca v Kopru: umetniško delo kot zgodovinsko pričevanje. *Annales. Anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia*, 2012, 22/1, str. 21–32.

Ines Unetič: Okrasna vrtova ob vilah Bolani in Saziletto v neposredni bližini Cervignana (Furlanija) sredi 18. stoletja. *Annales. Anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia*, 2012, 22/1, str. 33–42.

Metoda Kemperl: Nekaj drobcev o gradbeni zgodovini cerkve sv. Barbare v Idriji. *Annales. Anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia*, 2012, 22/1, str. 43–54.

Vesna Kamin Kajfež: Piranska bratovščina Rožnovenske Matere Božje v 18. stoletju. *Annales. Anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia*, 2012, 22/1, str. 77–84.

Gregor Pobežin: Napis na piranski sliki »Čudež sv. Jurija« – poskus jezikovne, vsebinske in stilistične interpretacije. *Annales. Anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia*, 2012, 22/1, str. 85–92.

Polona Vidmar: »I Turchi al solito crudeli ...«: Images of Paolo Erizzo and the Venetian Heroines Anna Erizzo and Belisarda Maraviglia in Historiography and the Visual arts. *Annales. Anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia*, 2012, 22/2, str. 367–384.

Metoda Kemperl: Il progetto di Lorenzo Martinuzzi per la chiesa parrocchiale a Gonars. Contributo allo studio dell'architettura tardobarocca nel Friuli–Venezia Giulia. *Annales. Anali za*

istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia, 2015, 25/3, str. 625–636.

Ines Unetič: Zgodovina nekdanje plemiške palače in njenih vrtov v Valdoltri. Od benediktinskega samostana in samostanskih vrtov do hotela Convent in hotelskih teras v Ankaranu. *Annales. Anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia*, 2015, 25/3, str. 609–624.

Gašper Cerkovnik: Slike bitk Antonia Calze v zbirki Narodnega muzeja Slovenije in Narodne galerije v Ljubljani. *Annales. Anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia*, 2015, 25/4, str. 815–822.

Katra Meke: Sliki iz kroga Giandomenica in Lorenza Tiepola iz nekdanje zbirke Ludvika viteza Gutmannsthala-Benvenutija. *Annales. Anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia*, 2015, 25/4, str. 823–834.

ČASOPIS ZA ZGODOVINO IN NARODOPISJE

Polona Vidmar: Baročna oprema ptujske dominikanske cerkve. *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 2014, 1–2, str. 189–230.

ACTA HISTRIAE

Vesna Kamin Kajfež: Štiri pomembnejša naročila piranske bratovščine Sv. Rešnjega telesa v 17. in v začetku 18. stoletja. *Acta Histriae*, 2012, 20/1–2, str. 63–80.

Martina Frank: Proti, periti, mediatori, giudici al servizio di fratelli litgiosi: sagezza strategica e competenza professionale nella Venezia tardobarocca. *Acta Histriae*, 2014, 22/1, str. 95–106.

Sergio Marinelli: Giambattista Tiepolo: la creazione della contaminazione. *Acta Histriae*, 2015, 23/2, str. 181–194.

ARHIVI. GLASILO ARHIVSKEGA DRUŠTVA IN ARHIVOV SLOVENIJE

Ana Lavrič: Ljubljanske baročne bratovščine in njihovo umetnostno naročništvo. Bratovščine pri redovnih cerkvah. *Arhivi. Glasilo arhivskega društva in arhivov Slovenije*, 2011, 34/1, str. 41–64.

Ana Lavrič: Ljubljanske baročne bratovščine in njihovo umetnostno naročništvo. Bratovščine v župnijskih cerkvah in podružnicah. *Arhivi. Glasilo arhivskega društva in arhivov Slovenije*, 2011, 34/2, str. 295–318.

Zdenka Bonin: Koprška bratovščina svetega Nikolaja. *Arhivi. Glasilo arhivskega društva in arhivov Slovenije*, 2011, 34/2, str. 421–440.

Ana Lavrič: Bratovščine v ljubljanskih škofijskih protokolih 17. in 18. stoletja. *Arhivi. Glasilo arhivskega društva in arhivov Slovenije*, 2013, 36/1, str. 25–44.

Ines Unetič: Vrtna umetnost na Kranjskem v 18. in 19. stoletju v luči arhivskih virov. *Arhivi. Glasilo arhivskega društva in arhivov Slovenije*, 2013, 36/2, str. 259–278.

Ines Unetič: Pozabljeni vrt pred Grubarjevo palačo v Ljubljani. *Arhivi. Glasilo arhivskega društva in arhivov Slovenije*, 2015, 38/1, str. 131–143.

LOŠKI RAZGLEDI

Jože Štukl: Temeljni kamen baročne cerkve sv. Martina v Poljanah nad Škofjo Loko. *Loški razgledi*, 2011, 58, str. 31–46.

GORIŠKI LETNIK. ZBORNİK GORIŠKEGA MUZEJA

Marko Vuk: O vodnjaku. Baročni vodnjak iz leta 1774 na gradu Kromberk in problematika ureditve okolja. *Goriški letnik. Zbornik Goriškega muzeja*, 2013/2014, 37–38, str. 67–72.

ZBORNİK SOBOŠKEGA MUZEJA

Oskar Habjanič: Razumevanje pomurske kulturne krajine v obdobju baroka. *Zbornik soboškega muzeja*, 2013, 20–21, str. 129–150.

IDRIJSKI RAZGLEDI

Anita Klančar Kavčič: Konservatorsko-restavratorski posegi v cerkvi sv. Marije Magdalene na Gorah nad Idrijo. *Idrijski razgledi*, 2013, 58/2, str. 65–68.

ZBORNİK POKRAJINSKEGA MUZEJA PTUJ–ORMOŽ

Boštjan Roškar: Mizarska delavnica Wasser-Märnzeller. *Zbornik Pokrajinskega muzeja Ptuj–Ormož*, 2015, 4, str. 219–239.

Martin Klinc: Zatiranje lesnih škodljivcev z mikrovalovi na baročnem kipu iz Pokrajinskega muzeja Ptuj – Ormož. *Zbornik Pokrajinskega muzeja Ptuj–Ormož*, 2015, 4, str. 203–217.

